

Voorstel

Uitgangspunten van de Rentmeesterverennootschap¹

DEEL I: INLEIDING

DE RENTMEESTERVENNOOTSCHAP

De rentmeesterverennootschap is een nieuwe rechtsvorm voor ondernemingen met een steward-ownership structuur. Dit betekent dat het governance-model van de rentmeesterverennootschap waarborgt dat de missie van de onderneming centraal staat. Dit wordt bereikt door de uiteindelijke zeggenschap te scheiden van het financieel belang. De rentmeesterverennootschap is gebaseerd op de volgende twee principes:

De uiteindelijke zeggenschap wordt uitgeoefend door rentmeesters

In de traditionele vennootschap hebben aandeelhouders zowel belangrijke zeggenschapsrechten om het bestuur ter verantwoording te houden als het uiteindelijke financiële belang. In de rentmeesterverennootschap wordt de uiteindelijke zeggenschap uitgeoefend door een raad van rentmeesters. Rentmeesters hebben de opdracht uitsluitend het belang van de vennootschap te dienen en te handelen in lijn met de missie. Rentmeesters hebben geen persoonlijk financieel belang bij de onderneming.

De winst dient de onderneming

De door een rentmeesterverennootschap behaalde winst wordt primair gebruikt om de missie van de onderneming te ondersteunen, bijvoorbeeld door te herinvesteren. Anders dan bij de traditionele vennootschap, kent de rentmeesterverennootschap niet het uitgangspunt dat de aandeelhouders bevoegd zijn tot het bestemmen van de winst en het doen van uitkeringen. Een rentmeesterverennootschap kan weliswaar haar eigen vermogen versterken door aandelen uit te geven, maar de rentmeesters beslissen over uitkeringen aan aandeelhouders, waarbij deze uitkeringen in beginsel niet hoger zullen zijn dan wat gezien kan worden als een redelijke vergoeding voor het verschaft vermogen. Nu de winst primair dient tot ondersteuning van de missie is winstmaximalisatie ook geen doel op zich: indien de missie beter wordt gediend door een minder winstgevend bedrijfsmodel zal daaraan de voorkeur worden gegeven. De belangen van de aandeelhouders als relevante stakeholders worden in dit soort beslissingen wel meegenomen.

¹ Deze notitie is opgesteld naar aanleiding van een onafhankelijk onderzoek op persoonlijke titel uitgevoerd door Sophie Kuijpers (advocaat bij De Zaak van Advocaten), Rutger Marres (zelfstandig advocaat), Casper Nagtegaal (kandidaat-notaris en partner bij De Brauw Blackstone Westbroek), Emilie van Blokland (kandidaat-notaris bij KB notarissen) en Nena van der Horst (promovenda bij de afdeling Privaatrecht aan de Universiteit van Amsterdam). Vele anderen hebben meegedacht bij het tot stand komen van deze notitie, waarvoor veel dank.

HET RENTMEESTERMODEL HEEFT ZICH AL BEWEZEN

De rentmeestervenootschap bestaat nog niet als rechtsvorm. In de praktijk kiezen ondernemers en investeerders echter al wel voor organisatiestructuren die gebaseerd zijn op de twee hiervoor genoemde principes. Dit 'rentmeestermodel' wordt toegepast door allerlei ondernemingen, van startups tot gevestigde (familie)bedrijven. Het rentmeestermodel biedt een alternatief voor ondernemers die met pensioen gaan en de onderneming niet willen of kunnen overdragen aan de volgende generatie binnen de familie, of niet willen verkopen. Het rentmeestermodel biedt hen bij uitstek de kans te zorgen dat de missie van de onderneming gewaarborgd blijft na hun vertrek. In Nederland zijn meer dan honderd ondernemingen ingericht volgens het rentmeestermodel. Voorbeelden zijn bouwbedrijf TBI, zorgaanbieder BuurtzorgT en recent communicatieprovider Voys en groenvoorzieningsbedrijf Donker Groep. Ondernemingen die het model al jaren toepassen staan vaak bekend om hun goede werkgeverschap en maatschappelijke betrokkenheid. Daarnaast investeren ze relatief veel in innovatie en zijn ze financieel weerbaarder dan andere bedrijven. Ondernemingen die het rentmeestermodel toepassen, zijn net zo winstgevend als traditioneel georganiseerde ondernemingen, zo blijkt uit onderzoek naar het rentmeestermodel in Denemarken.² Die winst vloeit echter niet volledig naar de aandeelhouders, maar dient de missie.

Het aantal ondernemers met interesse in steward-ownership groeit. Stichting We Are Stewards ziet dat het aantal steward-owned bedrijven in de afgelopen 5 jaar in Nederland bijna verdubbeld is.³ Ook VNO-NCW ziet dat bij ondernemers in toenemende mate belangstelling is voor steward-ownership, met name bij bedrijfsoverdracht.⁴ Adviesbureau Grant Thornton concludeert dat de helft van de familiebedrijven steward-ownership overweegt als bedrijfsopvolgingsmogelijkheid.⁵ Adviesbureau PwC concludeert dat steward-ownership aansluit bij impactgedreven ondernemers.⁶

BEHOEFTE AAN EN BREDE STEUN VOOR DE RENTMEESTERVENNOOTSCHAP

De huidige rechtsvormen die meestal gebruikt worden voor commerciële activiteiten (BV en NV) kennen een algemene vergadering van aandeelhouders met belangrijke zeggenschapsrechten waaronder het recht bestuurders te benoemen en te ontslaan en de beloning van bestuurders vast te stellen, maar ook het recht om te beschikken over de winst en de reserves van de onderneming. Aandeelhouders mogen in grote mate hun eigen belangen vooropstellen bij het uitoefenen van hun zeggenschapsrechten. De (financiële) belangen van aandeelhouders krijgen daardoor in de praktijk dikwijls prioriteit boven de belangen van andere stakeholders. De steward-ownership principes wijken op deze fundamentele punten van het kapitaalvenootschapsrecht. De zeggenschap die bij de BV en NV aan aandeelhouders toekomt, wordt bij steward-ownership namelijk uitgeoefend door rentmeesters die zich richten naar het belang van de vennootschap. Bovendien mag de aandeelhoudersvergadering niet over de winst beschikken, omdat de winst primair de missie

² Thomsen et al, *Industrial Foundations as Long-Term Owners*, Wiley (2018)

³ Tussen 2020 en 2024 werden zo'n 70 bedrijven steward-owned. Daarmee komt het totaal aantal steward-owned bedrijven in Nederland op zo'n 150.

⁴ VNO-NCW, *Naar een sterker NL* (2024), <https://www.vno-ncw.nl/documenten/naar-een-sterker-nl>

⁵ Grant Thornton, *Duurzame bedrijfsvoering in familiebedrijven* (2024),

<https://www.grantthornton.nl/insights/whitepapers/steward-ownership-duurzame-bedrijfsvoering-familiebedrijven/>.

⁶ PwC, *Maatschappelijke impact maken 2024* (2024), <https://www.pwc.nl/nl/actueel-en-publicaties/belastingnieuws/overig/maatschappelijke-impact-maken-kan-op-zoveel-manieren.html>.

moet dienen. Steward-ownership past hiermee niet eenvoudig in het BV-recht. Door het ontbreken van een wettelijke regeling vergt het ingewikkelde juridische constructies om steward-owned te worden in plaats van te kiezen voor een 'gewone BV'; hetgeen vaak een te hoge drempel opwerpt en ondernemers afschrikt.⁷ Missiegedreven ondernemen via steward-ownership is dus wel mogelijk in het huidige recht, maar zonder wettelijke regeling blijft het iets 'bijzonders' en daarmee onvoldoende toegankelijk, zo concludeert ook de WRR.⁸ De introductie van een nieuwe rechtsvorm, de rentmeestervenootschap, institutionaliseert ondernemerschap gericht op een missie in plaats van winstmaximalisatie en maakt het daarmee niet alleen makkelijker en goedkoper, maar ook *normaler*.

Op 16 april 2024 heeft de Tweede Kamer daarom met een brede politieke steun een motie aangenomen waarin de regering wordt opgeroepen in samenwerking met universiteiten en het bedrijfsleven een wetsvoorstel voor de introductie van rentmeestervenootschap verder uit te werken.⁹ Recent stelde raadsheer van de Hoge Raad en hoogleraar Ondernemingsrecht Maarten Kroeze dat het goed zou zijn als de motie om een voorstel te ontwikkelen voor een rentmeestervenootschap wordt uitgevoerd.¹⁰ Een eerste voorlopige aanzet hiertoe is in deel II van dit document opgenomen.

De wetgever heeft ook een voorstel voor de 'Maatschappelijke BV' (de BVm) in voorbereiding. Hoewel maatschappelijke doelen uiteraard goed samengaan met het rentmeestermodel, voorziet het voorstel voor de BVm in een ander doel dan de rentmeestervenootschap, namelijk het bieden van (h)erkenning aan sociale ondernemingen. De BVm voorziet niet in de scheiding van zeggenschap en financieel belang en kan alleen gebruikt worden voor sociale ondernemingen. De BVm faciliteert daarmee niet het rentmeestermodel. Het rentmeestermodel is anderzijds niet bedoeld als label om erkenning en herkenning te bieden aan steward-owned ondernemingen. Rentmeestervenootschappen zijn immers niet noodzakelijkerwijs 'socialer' dan andere vennootschappen. Wel zou het wenselijk zijn als rentmeestervenootschappen die wel een sociaal doel nastreven, ook de 'RVm-status' zouden kunnen verkrijgen.

ONDERNEMERS AAN HET WOORD

“BuurtzorgT heeft met het rentmeestermodel gebruik gemaakt van de ‘snelheid’ van een BV en de ‘integriteit’ van een stichting. We hebben veel moeten knutselen om binnen wet- en regelgeving voor de zorg te vallen. Een nieuwe rechtsvorm is essentieel om de snelheid en integriteit te borgen.”

– Bas van Riet Paap, bestuurder zorgaanbieder **BuurtzorgT**

⁷ Hieronder is een aantal voorbeelden van verhalen van ondernemers opgenomen, die de behoefte aan een rechtsvorm illustreren.

⁸ De WRR noemt steward-ownership in de publicatie “Goede Zaken” als middel voor bedrijven die een maatschappelijk doel centraal wensen te stellen. De WRR wijst specifiek op het feit dat ondanks dat de juridische mogelijkheden al aanwezig zijn, bedrijven toch tegen obstakels aanlopen.

Bron: <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2023/09/14/goede-zaken>

⁹ Kamerstukken II 2023/24, 29 023, nr. 509.

¹⁰ M. Kroeze, De rentmeestervenootschap: iets nieuws onder de zon?, *Rechtsgeleerd Magazijn Themis* 2024/4, nr. 14.

“Voys heeft nooit gevoeld als mijn bedrijf. Het is gebouwd op de kennis en kunde van velen. Daarom kies ik voor het rentmeestermodel. Het is voor een gevestigd bedrijf als Voys heel lastig om die transitie te maken. Er moet dus niet alleen een nieuwe rechtsvorm komen, maar ook een manier om eenvoudig over te stappen naar die rechtsvorm.”
– Mark Vletter, oprichter telecombedrijf **Voys**

“Het kostte ons tienduizenden euro’s en maanden extra om voor het rentmeestermodel te kiezen in plaats van een normale BV. Dat kan startende ondernemers ontmoedigen, terwijl het juist van belang is om afspraken goed te regelen – zeker als je investeerders betreft. Een rechtsvorm kan ook startups helpen.”
– Niels Meijssen, CEO reisplatform **Time to Momo**

“We kozen recent voor rentmeesterschap om de missie van de onderneming centraal te houden en de kernwaarden van de onderneming veilig te stellen. Het proces om uiteindelijk te komen tot de daadwerkelijke inrichting is wat ons betreft te complex en intensief en kent vele variabelen. Het zou makkelijker moeten zijn!”
– Maria Smits (3e generatie in familiebedrijf),
groenvoorziening **Aannemersbedrijf M.J. Smits**

DEEL II: AANZET TOT EEN ONTWERP VOOR EEN WETTELIJKE REGELING

De 'Rentmeestervenootschap met beperkte aansprakelijkheid' (de "RV") is een bijzondere vorm van de BV, net zoals de coöperatie een bijzondere vorm van de vereniging is. Waar de RV geen afwijkende regeling kent, gelden dezelfde regels als voor de BV. Het startpunt voor de uitwerking van deze rechtsvorm is enerzijds het aanbieden van een rechtsvorm die op een aantal fundamentele punten afwijkt van de BV, terwijl anderzijds de flexibiliteit voor verschillende steward-ownership varianten behouden blijft. Op de volgende zes punten wijkt de RV af van de BV. Deze zes punten dienen dus in een regeling voor de RV vastgelegd te worden:

1. Doelstelling en missie

De RV moet naast een doel (o.b.v. art. 2:177 BW) ook een missie opnemen in de statuten. Deze missie is gerelateerd aan het bedrijfsmodel van de onderneming. De missie mag niet zijn het doen van uitkeringen aan aandeelhouders. Verder hoeft de missie niet aan specifieke vereisten te voldoen. De RV mag een maatschappelijke missie hebben, maar dit is niet verplicht. De RV is daarmee geschikt voor alle typen bedrijfsactiviteiten.

De missie is een belangrijk onderdeel van het karakter van een RV. Het belang van de vennootschap wordt bij een RV dan ook mede bepaald door de missie (zoals bij een joint venture het belang van de

	vennootschap mede wordt bepaald door de aard en inhoud van de overeengekomen samenwerking tussen de aandeelhouders).
2. Raad van rentmeesters	<p>De RV kent een orgaan dat de BV niet kent, namelijk de raad van rentmeesters.</p> <p>De raad van rentmeesters houdt het bestuur en (eventueel) de raad van commissarissen ter verantwoording. De bevoegdheden van de algemene vergadering (van aandeelhouders) in de BV, worden in de RV uitgeoefend door deze raad van rentmeesters. Het gaat bijvoorbeeld om benoeming en ontslag van bestuurders en eventueel commissarissen, het vaststellen van de jaarrekening, het bestemmen van de winst en het wijzigen van de statuten. De raad van rentmeesters komt hiertoe minimaal één keer per jaar bijeen. De raad van rentmeesters heeft ook de bevoegdheden van individuele aandeelhouders zoals het agenderingsrecht, het recht op inlichtingen en het enquêterecht.</p> <p>De raad van rentmeesters bestaat minimaal uit één persoon. De rentmeesters worden benoemd door de raad van rentmeesters (coöptatie), tenzij in de statuten iets anders is bepaald. In de statuten of een reglement kan een profielschets worden opgenomen ten aanzien van de rentmeesters. Alleen natuurlijke personen kunnen rentmeesters zijn. Iedere rentmeester heeft één (1) stem en de besluiten worden genomen met een simpele meerderheid.</p> <p>Een rentmeester kan worden ontslagen door de raad van rentmeesters. Daarnaast kan een rentmeester ontslagen worden door de rechtbank op verzoek van een belanghebbende of op verzoek van het openbaar ministerie wegens verwaarlozing van zijn taak, wegens andere gewichtige redenen, wegens ingrijpende wijziging van omstandigheden op grond waarvan het voortduren van zijn rentmeesterschap in redelijkheid niet kan worden geduld (vgl. art. 2:298 BW).</p> <p>Het richtsnoer voor de raad van rentmeesters bij de vervulling van zijn taak is het belang van de vennootschap (dat mede bepaald wordt door de missie). Een rentmeester neemt niet deel aan de beraadslaging en besluitvorming indien hij daarbij een direct of indirect persoonlijk belang heeft dat tegenstrijdig is met het belang van de vennootschap. Wanneer hierdoor geen besluit kan worden genomen, wordt het besluit genomen door de raad van rentmeesters onder schriftelijke vastlegging van de overwegingen die aan het besluit ten grondslag liggen, tenzij de statuten anders bepalen (vgl. art. 2:291 lid 6).</p> <p>Indien de raad van rentmeesters zijn taak kennelijk onbehoorlijk vervult kan hij door de vennootschap aansprakelijk gesteld worden, zoals dat ook geldt voor bestuurders en commissarissen (vgl. art. 2:9 lid 2 BW). Zowel het bestuur als de raad van rentmeesters mag de vordering op grond van art. 2:9 instellen namens de vennootschap.</p>

	<p>De statuten kunnen bepalen dat aan de leden van de raad van rentmeesters een bezoldiging wordt toegekend. Indien een vergoeding wordt toegekend is de vergoeding maximaal het totaalbedrag per jaar dat is vastgesteld in de Wet Normering Topinkomens.</p>
<p>3. Vergadering van aandeelhouders</p>	<p>De RV geeft aandelen uit. Deze aandelen zijn stemrechtloos en geven slechts in beperkte mate aanspraak op de winst. Een aandeelhouder kan niet ook lid zijn van de raad van rentmeesters.¹¹ De RV kan ook aandelen zonder stemrecht en zonder recht op uitkeringen uitgeven. Deze aandeelhouders hebben wel recht op terugbetaling van hun investering bij de liquidatie van de onderneming. Deze aandeelhouders mogen wel lid zijn van de raad van rentmeesters.</p> <p>Er wordt tenminste jaarlijks een aandeelhoudersvergadering gehouden. Deze vergadering dient enkel tot het uitwisselen van informatie. Zo zullen het bestuur en eventueel de raad van commissarissen (indien ingesteld) een toelichting geven op het door hen gevoerde beleid. De raad van rentmeesters zal een toelichting geven op de wijze waarop zij hun zeggenschapsrechten hebben uitgeoefend. Aandeelhouders kunnen vragen stellen. De agenda bevat geen stempunten.</p> <p>De wet beschermt aandeelhouders tegen afbreuk van hun rechten als houders van stemrechtloze aandelen (vgl. art. 2:231 lid 4 BW). Aandeelhouders, die een voldoende groot belang houden, kunnen ook een enquêteprocedure starten.</p>
<p>4. Liquidatie</p>	<p>Bij liquidatie wordt het liquidatie-overschot besteed overeenkomstig de statuten. De statutaire regeling moet erin voorzien dat het vermogen wordt besteed in lijn met de missie van de RV. Het liquidatieoverschot mag niet verdeeld worden onder de aandeelhouders, wel hebben zij recht op terugbetaling van hun investering.</p>
<p>5. Fusie, splitsing, en omzetting</p>	<p>Bij fusie, splitsing of omzetting wordt het doelvermogen gewaarborgd. Na zo'n fusie, splitsing of omzetting kan het vermogen enkel met toestemming van de rechter anders worden besteed dan voor de omzetting, fusie of splitsing was voorgeschreven (vgl. 2:18 lid 6 BW). Dit betekent dat het vermogen dat in de RV bijeen was gebracht aan een reserve toegevoegd moet worden, die niet mag worden gebruikt voor uitkeringen op klassen aandelen waarin de statuten vóór de omzetting nog niet in voorzagen. Daarnaast is voor omzetting een rechterlijke machtiging vereist (vgl. 2:18 lid 4 BW).</p>

¹¹ Het uitgangspunt bij de RV is dat zeggenschap gescheiden is van financieel belang. In de praktijk zijn er ook structuren waarbij aandeelhouders met winstrecht beperkte en niet-controlerende zeggenschap hebben. Dit betreft bijvoorbeeld (i) start-ups die hun oprichter(s) willen compenseren voor hun ingebrachte kapitaal en verrichte arbeid, en (ii) familiebedrijven die een familielid willen benoemen als rentmeester, die daarnaast (direct of indirect) aanspraak maakt op een gedeelte van de winst. Verder juridisch onderzoek en marktonderzoek dient gedaan te worden om te bepalen of en zo ja, in hoeverre de RV ook deze ondernemers kan faciliteren.

	In geval van grensoverschrijdende fusie, splitsing of omzetting is ook rechterlijke machtiging vereist. De rechter toetst onder meer of het RV vermogen voldoende gewaarborgd wordt na de grensoverschrijdende verrichting.
6. Wijzigen van statuten	De raad van rentmeesters kan besluiten de statuten te wijzigen. Het is echter mogelijk om in de statuten te bepalen dat bepaalde regelingen niet gewijzigd kunnen worden zonder goedkeuring van de rechtbank. Zo kan bijvoorbeeld de wens van een ondernemer om enkel winstrechtloze aandelen uit te geven voor de lange termijn geborgd worden.

Op alle overige onderwerpen volgt de RV het BV-recht. Hierna wordt ten aanzien van bepaalde onderwerpen, waarop de RV het BV-recht volgt, een nadere toelichting gegeven.

Vermogen en uitkeringen	<p>Uitgangspunt is dat het vermogen van de RV het doel van de RV dient. Dit staat er niet aan in de weg dat de RV een redelijke vergoeding (dividend) betaalt aan houders van stemrechtloze aandelen. Hierbij gelden de volgende uitgangspunten.</p> <p>De raad van rentmeesters besluit over uitgifte van aandelen en de op de aandelen te betalen vergoeding. Het richtsnoer voor de raad van rentmeesters bij het nemen van dit besluit is het belang van de vennootschap. In de overweging om dividend uit te keren betreft de raad van rentmeesters onder andere het bestendige succes van de onderneming en de missie. Er geldt geen wettelijk vastgesteld maximumpercentage of bedrag voor de uitkering aan aandeelhouders. Net als bij de BV gelden deze voorschriften overeenkomstig indien de rentmeestervenootschap aandelen inkoop of intrekt.</p>
Bestuur	Bij de vervulling van hun taak richten de bestuurders zich naar het belang van de vennootschap en de met haar verbonden onderneming. Het bestuur legt verantwoording af aan de raad van rentmeesters.
Raad van commissarissen	<p>Net als bij een gewone BV is een raad van commissarissen (RvC) niet verplicht, maar kan een RvC wel ingesteld worden indien dit wenselijk wordt geacht.</p> <p>Indien een RvC is ingesteld, heeft deze dezelfde functie als bij de BV. De RvC verhoudt zich tot de raad van rentmeesters, zoals de RvC zich in een gewone BV tot de algemene vergadering verhoudt. Meer concreet betekent dit dat de raad van rentmeesters meer institutionele bevoegdheden heeft, terwijl de bevoegdheden van de RvC meer op de bedrijfsvoering zien. Doorgaans zal de RvC dichter bij het bestuur staan dan de raad van rentmeesters.</p>
Bestuursverslag, jaarrekening,	Titel 9 van boek 2 BW is op de RV van toepassing.

accountants- verklaring	
Fiscale mogelijkheden	Om de omzetting van een BV naar een RV mogelijk te maken zullen fiscale faciliteiten nog verder moeten worden onderzocht. Een belangrijk vraagstuk is onder meer in hoeverre de omzetting van een BV naar een RV fiscaal neutraal kan plaatsvinden.